

LAPSZEMLÉK DECEMBERTŐL JANUÁRIG

A Korunk több kiváló ügynök-számot készített már az évek során, Kántor Lajos föl is sorolja tanulmányában az erre vonatkozó bibliográfiai adatokat (2004/8., 2007/9.), mégpedig az aktuális, januári lapszám kapcsán, mely a Múltunk jövője. Titkosszolgálati dossziék címmel aktualizálja és ápdétolja a témát. Az, hogy 2014 januárjában mit lehet tudni a titkosszolgálatok termelte dossziék kutatásáról, jelen esetben kiemelten a Securitate működéséről, mert lényegében erről van szó, a román titkosszolgálat működésének különféle formáiról, szóval a jelen tudás, úgy tűnik, sokkal inkább csoportosul a módszertani kérdések köré, mint valaha. A hogyan olvassunk megfigyelési dossziékat kérdésre a januári Korunk több szerzője is kísérletet tesz választ adni, még akkor is, ha nem ez az elsődleges célja. Gyarmati György szövege például a kutatómunka tanulságainak összegzéseként fogható fel, és hasznos, gyakorlati támpontokat kínál az olvasáshoz. A módszertan, a kritikai olvasat legjobb, legizgalmasabb szövegei tehát vagy a hosszúságú kutatómunka tanulságaiból indul ki (Gyarmati György), vagy pedig a személyes érintettség mentén, például a saját megfigyelési dossziéit elemző szerzők tollából születik (Gálfalvi György, Dávid Gyula, Iliá Mihály). Érdekes egybeolvasni az egyes szövegek előtt kiemelt vezérmondatokat: szinte tökéletesen kimerítik a témáról tudható honi, aktuális kérdéscsoportok irányát, mely tagadhatatlanul egyszerre nosztalgikus hangütésű és precízen szövegcentrikus, emlékező és tisztázó, figyelmeztető és moralizálás helyett józan gondolkodásra intó, és akár: enyhén heroikus fogantatású is. Egészen döbbenetes a Dávid Gyula által bemutatott, az 1980-as szárhegyi Kriterion-írótaborra vonatkozó megfigyelési dossziék elemzése, a jelentésváltó(k) igyekezete és a nézőpontváltás tettenérése. Egyébként is megfigyelhető, hogy a perspektívaváltás, a hogyan látták ők kérdése a dossziékkal foglalkozók mindegyikének fontos szempontnak tűnik.

Nem mellékesen szintén a januári Korunk hátsó traktusában Borbély András Szerelem és politika. Egy titok archeológiája Szilágyi Domokos és Hervay Gizella költészetében c. tanulmányában, Selyem Zsuzsa megállapításaira hivatkozva a következő mondatokat fogalmazza meg: „a művek értelmezésekor az életrajz és a politikai kontextus refektált figyelembevételére is elkerülhetetlenné vált”, avagy a kérdéscsoport lényege: „milyen politikai jelentések íródnak be a költői nyelv – politikamentesnek hitt – archívumába”. Kár, hogy a Korunk januári tematikáját uraló kiváló tanulmányok, esszék, elemzések fő sodrából kimaradt ez a szöveg, hiszen a hogyan olvassuk a szekus-dossziékat típusú kérdésre kínál támpontokat, mégpedig irodalmi szövegek elemzése mentén. Borbély András nevezett amúgy az elmúlt év talán egyik legjobb Helikon-számában, az utolsó, december 25-ikeiben is találkozhatunk, pontosabban szervezett szerző könyvéről (Bálnakenyér. AmbróBook, Győr, 2013.) írt recenzióban. A hogyan írjunk könyvkritikát módszertanának mai vizsgálatához nem ajánlanám a Serestély Zalán, elméletiségében túlírt könyvismertetőjét, ám Borbély András novelláit annál inkább, megéri.

A Helikon 2013-as utolsó számában két kötelező szöveg is található, az első Szilágyi István karcolata, az ilyen mondatokért: „Belegázolnak a tó vizébe, fejüket kecsesen fölvetik, s máris távolodón gyűrődik mögöttük a hulám – majd lassan elfekszik fodra is. Aztán még látjuk odaát, mint kapaszkodnak ki a vízből – nemsokára ölbe kapja őket a fenyőrengeteg.” A másik olvasnivaló Kaáli Nagy Botondnak a 80 éves Gálfalvi Zsolttal készített interjúja. Önróniával átítatott pálya-életrajz, a romániai magyar értelmiség történetének életképeivel. Aztán fordul az esztendő: a Helikon idei első számának tőkesúlyát az Erdélyi Magyar Írók Ligája díjazottairól készült laudációk képezik, továbbá a Horváth Előd Benjámin készítette interjú Kabai Lóránttal, a miskolci Műút folyóirat szerkesztőjével, költővel és performerrel. Még tovább: „Néha előnt a boldog gondolat, hogy talán nincs Isten” – olvassuk Cărtărescut, kiváló fordításban (Kovács Kinga) ugyanitt.

A Székelyföld 2013/12-es számában örömmel fedezem fel a Vécsi Nagy Zoltán Szocrelatív című kiállítás-katalógusáról (persze, tudom, több ez mint egy sima katalógus) írt rövid ismertetőt. Az 1945–1965 közötti romániai magyar képzőművészetet áttekintő kiadvány a sepsiszentgyörgyi hasonló kiállítást kíséri, a kurátor Vécsi Nagy Zoltán tanulmányával és jó néhány színes reppel. „Tanulmányában Vécsi Nagy Zoltán azt a kérdést is fölveti, amit már a kritikus Ion Frunzetti is pedzett egy 1957-es írásában, hogy tudniillik miért van az, hogy éppen a hazai magyar művészek közül kötelezték el magukat olyan sokan a szocreál mellett.” Folytatás, válasz a Székelyföld decemberi számában, Murádin Jenő szemléjében.

Aztán csak az marad, hogy a Gyarmati György által a Korunkban emlegetett Simon and Garfunkel Sound of Silence című számára gondoljak, mint a csendben, titokban, zajtalanul dolgozó titkosszolgákra utaló lírai zeneműre, amikor beugrik az amerikai metálfolk, a Nevermore Sound of Silence-feldolgozásának brutalitása, és elő is keresem a Youtube-ról. Ez is egyfajta ápdét: felülírása a mondandónknak, vagy éppen hangos, elégedetlen követelése és kimondása egyfajta most létező igénynek és igazságnak. Vagy az igazság vágyának. A kettő talán nem is ugyanaz. Csak a sötétség, csak az állandó. „Hello darkness, my old friend, I've come to talk with you again.”